

Service document: Een nieuw examen

De afgelopen jaren is er door een grote groep vertegenwoordigers uit onderwijs en bedrijfsleven hard gewerkt aan de ontwikkeling van nieuwe examens. Zij brachten de expertise in om de examens inhoudelijk naar een hoger niveau te tillen. Door de uitvoeringsorganisatie werd er ondersteuning verleend door de exameninstrumenten en overkoepelende processen te toetsen aan de kaders die de onderwijsinspectie stelt en aan toets-technische eisen.

Voor de scholen hebben deze nieuwe examens grote impact. Bij een aantal van deze nieuwe theorie-examens vallen de examenuitslagen tegen. Hierdoor zijn binnen de scholen zorgen ontstaan over deze examens.

Het bestuur van SOESV wil graag de scholen meer handvatten geven om in rustiger vaarwater te komen. Een van de acties van het bestuur is het ontwikkelen van proefexamens in 2022. Hierdoor kunnen de studenten zich bijvoorbeeld beter voorbereiden op de wijze waarop de vragen gesteld worden. Een andere actie is het versturen van deze brief aan de scholen op twee momenten in het jaar. Hierin worden de bijzonderheden van het afgelopen halfjaar benoemd. Deze brief, die in het teken staat van de nieuwe examens, is ook omgezet naar een servicedocument.

De onderwerpen die in dit document aan de orde komen, zijn:

Wie zijn SOESV?

Impact examinering op het onderwijs

Communicatiestromen van SOESV

Feedbackmogelijkheden

Examendocumenten

Wie zijn SOESV?

SOESV staat voor Stichting Onderwijs en Examinering Specialistisch Vakmanschap. De stichting is opgesplitst in een deel mbo en een deel post-mbo (contactlensonderwijs). Scholen die bij de stichting zijn aangesloten bieden kwalificaties aan die onder deze sector vallen. Op dit moment zijn dit Da Vinci College, Deltion College, DHTA, Gilde Opleidingen, mbo Rijnland, Regio College, Summa College en Zadkine. Al deze scholen leveren mensen die er met elkaar ervoor zorgen dat er kwalitatief goede examens ontwikkeld worden. Dit doen zij in de volgende verbanden:

Bestuur

In het bestuur zijn alle scholen vertegenwoordigd. Het algemeen bestuur komt twee keer per jaar bij elkaar. Daarnaast is er een dagelijks bestuur dat nog vijf extra vergaderingen heeft. Hierin zijn drie scholen vertegenwoordigd. Het algemeen bestuur geeft het dagelijks bestuur het mandaat tijdens die bijeenkomsten stichting-brede besluiten te nemen. Scholen kunnen als zij dat willen **verzoeken indienen bij het bestuur**, deze worden tijdens de bijeenkomsten besproken.

Examenadviescommissie

Dit schooljaar wordt een examenadviescommissie (EAC) opgericht. Deze commissie neemt **besluiten met een onderwijskundige achtergrond**, gericht op examinering. Bijvoorbeeld over de beoordelingssystematiek of over de opbouw van een bepaald examen formulier. Ook voor deze commissie kunnen scholen leden aanleveren.

Vaststellingscommissie

Voordat een exameninstrument beschikbaar komt, moet het eerst door de vaststellingscommissie beoordeeld worden. In het verleden waren daar zowel vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven als uit het onderwijs bij betrokken. De vaststellingscommissie controleerde de examens onder meer op inhoud. In februari 2020 heeft het bestuur van SOESV besloten om een scherper onderscheid tussen ontwikkelen en vaststellen te maken. De verantwoordelijkheid voor exameninhoud- en vorm ligt in deze opzet nadrukkelijk bij de ontwikkelgroep. De leden van de vaststellingscommissie zijn verantwoordelijk voor een controle op de toets-technische eisen en de kaders van de onderwijsinspectie. Leden die toetreden tot de commissie hebben een achtergrond in het onderwijs en worden geselecteerd op hun kennis en ervaring met examinering.

De vaststellingscommissie doet een belangrijke check voordat de examens aan de scholen geleverd worden. Zij kunnen ook tot de conclusie komen dat het niet mogelijk is een examendocument vast te stellen. Dit kan gevolgen hebben voor het moment van oplevering van de producten.

Ontwikkelgroepen

In de ontwikkelgroepen vinden de echte inhoudelijke discussies plaats. Hier wordt bepaald hoe een kwalificatiedossier (of keuzedeeldossier) wordt vertaald naar een examen. Belangrijk is dat de leden een zo divers mogelijke achtergrond hebben. Dat betekent dat ernaar gestreefd wordt dat een groot deel van de scholen vertegenwoordigd is, en dat ook het bedrijfsleven in deze groepen plaatsneemt.

Voordat de examens inhoudelijk ingekleurd worden, wordt eerst een kader opgezet. Dit is de examenmix. In de examenmix is te zien op welke manier kerntaken en werkprocessen uit de dossiers geëxamineerd worden. Dit kan zijn door middel van een proeve of een theorie-examen. Bij proeven wordt daarnaast nog aangegeven of deze op school of in de praktijk plaatsvinden en of er bijvoorbeeld sprake is van een rollenspel of een in te leveren bewijsstuk. Bij theorie-examens wordt daarnaast een examenmatrijs geleverd. Hierin is zichtbaar uit welke onderwerpen het examen bestaat en op welk niveau de vragen gesteld worden.

Nadat de kaders van het examen zijn vastgesteld, wordt de inhoud bepaald. De leden van de ontwikkelgroepen, de inhoudsdeskundigen, bepalen wat deze inhoud is. De examenontwikkelaars die de bijeenkomsten begeleiden letten erop dat de examens aan de kaders van de onderwijsinspectie en toets-technische kwaliteitseisen voldoen. De inhoudsdeskundigen brengen vanuit hun achtergrond hun kennis in. Lang niet altijd hebben de leden een gedeeld idee over die inhoud. Dat betekent dat er tijdens bijeenkomsten veel gesproken en afgewogen wordt. Het uiteindelijke besluit, is ook niet altijd een besluit dat overeenkomt met wat tot dan toe op de eigen school gebruikelijk was. Wél is het een besluit waar uiteindelijk alle leden van de ontwikkelgroep achter staan.

Omdat de inhoud van de examens kan afwijken van de eerdere examens van de scholen, wordt er op verschillende wijzen over de nieuwe of geëvalueerde examens en eventuele wijzigingen gecommuniceerd. Hierover leest u verderop in dit document meer.

Naar boven

Impact examinering op het onderwijs

De intensieve samenwerking tussen scholen komt de kwaliteit van de examens ten goede. Een bijkomend effect is dat de inhoud van nieuwe examens afwijkt van eerdere examens.

Proeven

Verschillen in de oude en de nieuwe proeven kunnen zichtbaar worden op verschillende manieren. Bijvoorbeeld een andere examenvorm, een afwijkende tijdsduur, de mate waarin thema's aan bod komen, andere soort beoordelingscriteria en anders opgestelde beoordelingsformulieren. Het voordeel van proeven is dat de exameninstrumenten op voorhand door de school zijn in te zien en bijvoorbeeld de praktische voorbereidingen tijdig gedaan kunnen worden.

Theorie-examens

De veranderingen bij theorie-examens gaan vaak dieper dan bij de proeven. Op hoofdlijnen kan een verandering zijn dat het examen uit alleen nog meerkeuzevragen bestaat, waar er voorheen ook open vragen waren. Maar

minder zichtbaar zijn de keuzes die gemaakt zijn in de specifieke kennis die bevraagd wordt en de termen, notaties en formules die gebruikt worden. Al bij de start werd in de ontwikkelgroepen duidelijk dat er op dit niveau veel verschillen waren tussen scholen, tussen scholen en bedrijfsleven en soms ook tussen docenten van één en dezelfde school. Om die reden is besloten naast de **examenmatrijzen** (het document waarin de onderwerpen of leerdoelen van het examen in benoemd worden) ook een **kennisboom** te ontwikkelen. Op die manier heeft iedere school een vergaand inzicht in de inhoud van de examenvragen te krijgen.

Vorbereiding examens

Bij het ontwikkelen van de examens wordt er altijd naar gestreefd in een **zo vroeg mogelijk stadium te communiceren** over de eerste opzet van het examen, de examenmix (opgenomen in het verantwoordingsdocument). Specifiek voor het theorie-examen geldt dat daarna zo snel mogelijk de examenmatrijs volgt. En op een later moment komt ook de kennisboom beschikbaar.

Bij de ontwikkeling van de examens wordt ervan uitgegaan dat de uiteindelijke opzet van een examen impact heeft op het onderwijs. Als het goed is sluit het onderwijs aan op het kwalificatiedossier (of het keuzedeeldossier). Daarmee wordt door zowel onderwijs als examinering van dezelfde bron gebruik gemaakt. Het kan echter zijn dat in de examinering andere accenten gelegd zijn. Of in geval van theorie-examens, dat er ook andere termen, notaties en formules gebruikt worden. **Vanuit die gedachte gezien is het vrijwel onmogelijk dat er geen aanpassingen aan het onderwijsprogramma worden gedaan ter voorbereiding op een nieuw examen.**

Op een aantal scholen wordt er bij het verschijnen van de eerste documenten van een nieuw examen een bijeenkomst georganiseerd om een eerste vergelijking met het lesprogramma te maken. Zo'n bijeenkomst wordt herhaald op het moment dat er bijvoorbeeld een examenmatrijs gedeeld wordt. Op die manier zijn deze scholen in staat op een vroeg moment te constateren waar lesprogramma en examen overeenkomen, maar ook daar waar gaten vallen. Door aanpassingen te doen in het lesprogramma krijgen de studenten de juiste kennis en vaardigheden aangereikt om zich voldoende te kunnen voorbereiden.

Naar boven

Communicatiestromen van SOESV

De communicatie van en met SOESV loopt via verschillende kanalen. Het bestuur vindt het belangrijk dat de leden van de stichting op verschillende plekken met elkaar in gesprek kunnen gaan, dat zij feedback kunnen geven en dat er vragen gesteld kunnen worden waarop ook antwoord komt.

Kwaliteitshandboek met kaders en richtlijnen van SOESV

Op de examenbank (zie hieronder) is het kwaliteitshandboek beschikbaar. In dit document worden alle keuzes die aan de examens ten grondslag liggen gedeeld. Het handboek geeft daarbij inzicht in de processen waarlangs gewerkt wordt. Veel van de informatie die in dit document opgenomen is, kan ook teruggevonden worden in het handboek.

Nieuwsbrief

Een belangrijk communicatiemiddel is de nieuwsbrief. Hiermee worden de scholen op de hoogte gehouden van de voortgang van de ontwikkeling van de examens of de evaluatierondes. Er verschijnen berichten in van de ontwikkelgroepen, van de vaststellingscommissie, het bestuur en in het nieuwe jaar ook van de examenadviescommissie. Daarnaast worden er algemene berichten gedeeld, bijvoorbeeld over het digitale toetsysteem of het kwaliteitshandboek. Alle docenten, leden van het bedrijfsleven, examenbureaus, opleidingsmanagers, etc kunnen zich aanmelden voor de nieuwsbrief. Het is aan te raden deze nieuwsbrief met regelmaat (bijvoorbeeld in een standaard vergadering) te bespreken.

Website

Op de website (www.soesv.nl) wordt algemene informatie gedeeld. Hier zijn bijvoorbeeld de nieuwsberichten terug te vinden, maar ook achtergrondinformatie over SOESV, achtergronden bij het digitale systeem RemindoToets (inclusief een demo-examen) en documenten (bijvoorbeeld het KIWA certificaat dat SOESV gecertificeerd is).

Examenbank

Via de website is de examenbank te bereiken. Op het afgeschermd deel (waar vaak de examenbureaus toegang toe hebben) zijn de examendocumenten te vinden. Daarnaast is er ook een vrij toegankelijk deel. Hierop zijn de product- en wijzigingsoverzichten te vinden. In het productoverzicht is te zien welke examens er beschikbaar zijn of komen en welke exameninstrumenten geëvalueerd zullen worden. In de wijzigingsoverzichten is te zien of en welke wijzigingen er in de examens zijn doorgevoerd.

Helpdesk

Voor alle specifieke vragen die niet via de website (of bijbehorende documenten) beantwoord kunnen worden, is het mogelijk de helpdesk te mailen (info@soesv.nl). Ook feedback kan hier naartoe gestuurd worden. De helpdesk zorgt dat de vragen en/of opmerkingen bij de juiste groep of commissie terechtkomen.

Naar boven

Feedbackmogelijkheden

Goede feedback zorgt ervoor dat de kwaliteit van de examens hoog blijft. Hoewel er veel checks in het ontwikkelproces zijn gebouwd, blijft het ontwikkelen van examens mensenwerk. Dit betekent dat het mogelijk is dat er een fout in het examen is geslopen. Daarnaast is het ook mogelijk dat in de praktijk blijkt dat een bepaalde opzet moeilijk uitvoerbaar is of dat er nieuwe vakinhoudelijke inzichten zijn. Verder is het ook mogelijk dat er verschil van inzicht is over de precieze uitwerking van de vakinhouden. In die gevallen is het mogelijk om feedback te geven. Hiervoor kan het [feedbackformulier](#) gebruikt worden (zie downloads op de website). Afhankelijk van het type feedback wordt deze eerder of later opgepakt. Mogelijke fouten worden zo snel mogelijk besproken met de inhoudsdeskundigen en na overeenstemming aangepast. Andere feedback wordt meegenomen naar bijvoorbeeld evaluatiebijeenkomsten van de ontwikkelgroepen, de EAC of het bestuur.

Naar boven

Examendocumenten

De examens zelf bestaan uit verschillende documenten. Daarnaast zijn er nog een aantal algemene documenten beschikbaar. Bij de onderstaande opsomming wordt aangegeven hoe het document ter voorbereiding op het examen gebruikt kan worden.

Algemeen

Kwaliteitshandboek met kaders en richtlijnen SOESV

Visie op examinering en processen hoe examens tot stand komen en de kwaliteit geborgd wordt. Dit document geeft inzicht in het type examen dat afgenomen wordt en op welke manier feedback verwerkt wordt.

Productoverzicht

Overzicht van alle examens en de status van de documenten of instrumenten. Dit document geeft inzicht in wat de meest recente versies zijn en welke instrumenten er bij welk cohort beschikbaar zijn.

Wijzigingsoverzicht

Overzicht van de wijzigingen die zijn aangebracht, met daarbij het versienummer van het meest recente document. Dit document geeft inzicht in wat er mogelijk ten opzichte van eerdere afnames veranderd is.

Verantwoordingsdocument

Onderbouwing van de keuzes die in de examinering gemaakt zijn ten opzichte van het kwalificatiedossier (of keuzedeeldossier). Ook de examenmix is hier te vinden. Dit document geeft inzicht in welke onderdelen wel of niet in het examen aan bod komen en hoe de verschillende examenonderdelen zich tot elkaar verhouden. Ook geeft het handvatten bij de verantwoording richting de onderwijsinspectie.

Bij proeven

Handleiding beoordelaar

Uitleg proces en uitvoering proeven voor de examiner. Dit document geeft inzicht in wat er verwacht kan worden in het examen en wat er voorbereid moet worden.

Handleiding kandidaat

Uitleg proces en uitvoering proeven voor de kandidaat. Dit document geeft inzicht in wat er verwacht kan worden in het examen.

Opdrachten

Examenopdrachten, vooraf in te zien, ook door de kandidaat. In dit document worden ook de beoordelingscriteria benoemd. Dit document geeft inzicht in hoe de proeve in elkaar steekt (ook in benodigde materialen en formulieren) en waarop de kandidaat beoordeeld wordt.

Beoordelingsformulieren

Formulieren met de beoordelingscriteria en het verslag examen. Ook een beoordelingsformulier voor de examenlocatie is opgenomen. Dit document geeft inzicht in de wijze van beoordelen in het algemeen en in de totstandkoming van het cijfer.

Rollenspellen

Wanneer een proeve een rollenspel bevat zijn er ook documenten voor bijvoorbeeld de acteur beschikbaar.

Cijferberekeningstool

Met dit Excel-formulier is het mogelijk een snelle berekening van het eindresultaat te maken.

Bij theorie-examens

Examenmatrijs

Opsomming van onderwerpen of leerdoelen in combinatie met het niveau waarop ze worden bevraagd (taxonomie) en het gewicht dat ze krijgen. Dit document geeft inzicht in wat er in grote lijnen in het examen bevraagd zal worden. Het kan gebruikt worden om een vergelijking met het onderwijsaanbod mee te maken.

Kennisboom

Uitsplitsing van onderwerpen en leerdoelen tot op vraagniveau. Het geeft inzicht in de temen, notaties en formules die in het examen gebruikt worden. Het kan gebruikt worden om een vergelijking met de lesstof te maken.

[Naar boven](#)